

Iz pedagoške teorije i prakse

UDK: 027.8:005.642.5

Stručni članak

Neda Adamović

Analiza rada školskih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije u školskoj godini 2019./2020. s osvrtom na rad u uvjetima bolesti COVID-19

Sažetak

Kao matična knjižnica na području Bjelovarsko-bilogorske županije, Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar dužna je pratiti rad svih narodnih i školskih knjižnica u županiji. U radu će se prikazati djelovanje školskih knjižnica osnovnih i srednjih škola u školskoj godini 2019./2020. te će se ujedno dati osvrt na prilagodbu u radu školskih knjižničara u uvjetima bolesti COVID-19. Temeljem analize podataka o radu školskih knjižnica prikupljenih redovitim godišnjim upitnicima i prikazanim Sustavu jedinstvenog elektroničkog prikupljanja statističkih podataka o poslovanju knjižnica daje se pregled rada u segmentima usluga i korištenja, fonda školskih knjižnica, računalnoj opremi, posjećenosti knjižnici, proračunu i zaposlenicima. Također, rad daje usporedbu rada školskih knjižnica u odnosu na prethodnu školsku godinu kao i ostvarenost važećeg Standarda za školske knjižnice.

Ključne riječi: Bjelovarsko-bilogorska županija, osnovne škole, srednje škole, školske knjižnice, Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar, Županijska matična služba

Uvod

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar županijska je matična knjižnica za narodne i školske knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije. Matična razvojna djelatnost ima cilj unaprjeđenje knjižničnog poslovanja poboljšanjem izgradnje fondova, usavršavanjem obrade knjižnične građe, osuvremenjivanjem prostora i opreme, podizanjem kvalitete korisničkih usluga, cjelovitim usavršavanjem knjižničara i unaprjeđenjem mreže knjižnica na području županije. Osnovne zadatke Županijske matične službe prema Pravilniku o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj (2001) podijeljene su na temeljne i razvojne poslove koje matična služba provodi u narodnim i školskim knjižnicama. Temeljni poslovi matične službe su: stručni nadzor nad radom narodnih i školskih knjižnica te redovito praćenje njihove djelatnosti, stanja i potreba, edukacija knjižničnih djelatnika i poticanje njihovog stručnog usavršavanja te koordinacija rada unutar knjižničnog sustava. Razvojna djelatnost uključuje izradu dugoročnih planova razvoja pojedine knjižnice, promicanje razvoja knjižnične djelatnosti u županiji, izgradnju jedinstvene županijske mreže knjižnica, savjetodavan rad u cilju osuvremenjivanja i primjene novih oblika rada te u skladu sa Zakonom o knjižnicama (2019) obavlja i druge poslove koji su u nadležnosti matične službe.

Obaveza Županijske matične službe je i redovito prikupljanje statističkih podataka o radu narodnih i školskih knjižnica u županiji. Dobiveni podaci omogućuju praćenje stanja knjižnica te planiranje njihova razvoja i daljnjih

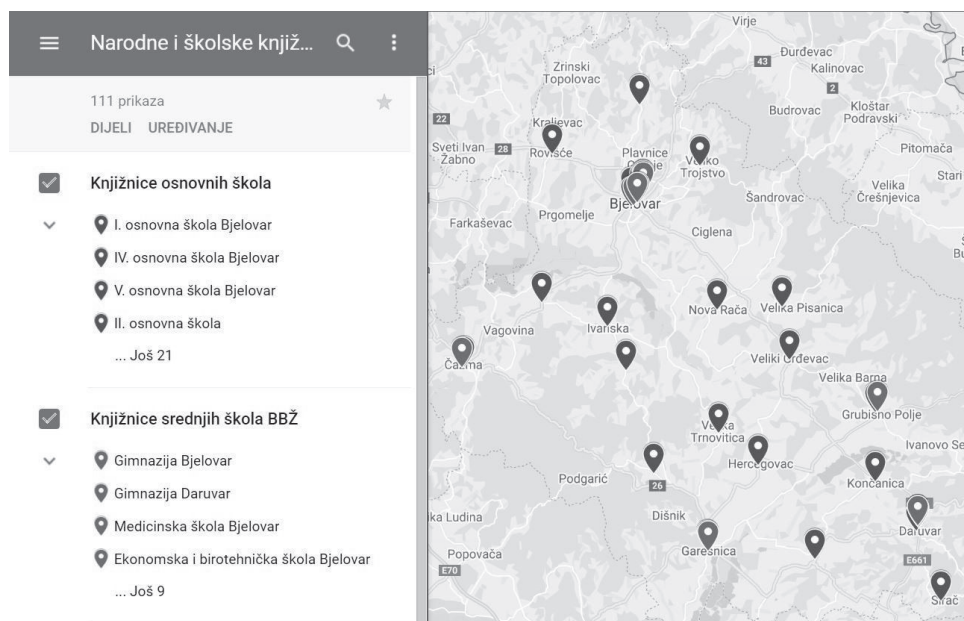
aktivnosti u svrhu unaprjeđenja rada. Analiza stanja i rada školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19 temelji se na godišnjem upitniku Županijske matične službe za školsku godinu 2019./2020. Za pojedine podatke kao što su fond, oprema i proračun izvještajno razdoblje kalendarska je godina (od 1. siječnja do 31. prosinca 2020.), dok je za usluge, korištenje građe i podatke o djelatnicima izvještajno razdoblje školska godina.

Opći podaci

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije djeluje ukupno 39 školskih knjižnica. Knjižnica srednjih škola je 13, a osnovnih 26. U županiji djeluju još i 2 glazbene škole i 2 učenička doma. Knjižnice Glazbenih škola u Bjelovaru i Daruvaru imaju samo zbirku knjiga koje nisu stručno obrađene te nemaju zaposlenog stručnog suradnika knjižničara. Dom učenika srednjih škola Bjelovar ima prostor za knjižnicu i stručno obrađeni fond knjiga, ali nema zaposlenog stručnog suradnika knjižničara. Učenički dom Garešnica djeluje u sastavu Srednje škole „A. Šenoa“. Korisnici doma su učenici srednje škole te se koriste školskom knjižnicom. Dom nema fond ni izdvojen prostor za knjižnicu.

U školskoj godini 2019./2020. osnovne škole imale su 73 područne škole od kojih samo tri imaju uređenu knjižnicu. Bibliobusna služba Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar knjižničnim uslugama opskrbljuje 30 područnih škola u županiji. Unatoč tomu još uvijek je veliki broj područnih osnovnih škola u kojima učenici nemaju osiguranu knjižničnu uslugu.

U svrhu analize prikupljaju se i godišnji po-

Slika 1. Mreža školskih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije

daci o školama: broj učenika, razrednih odjela, nastavnika i sl. Ovi podaci služe kao temelj za izračunavanje ostvarenosti Standarda za školske knjižnice (2000).

Prema podacima iz upitnika za školske knjižničare osnovnu školu u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji u školskoj godini 2019./2020. polazilo je 8449 učenika raspoređenih u 538 razrednih odjela. Školskom knjižnicom služilo se i 1210 nastavnika i stručnih suradnika.

U ukupno 13 srednjih škola u županiji bilo je 4089 učenika raspoređenih u 228 razredna odjela. Knjižnicom se služilo i 603 nastavnika i stručnih suradnika.

Ukupno je u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji osnovne i srednje škole pohađalo 12 538 učenika, odnosno 67,3 % učenika osnovnih škola i 32,7 % učenika srednjih škola.

U nastavku slijedi analiza stanja školskih knjižnica te su date usporedbe sa Standardom po parametrima: prostor, oprema, stručni zaposlenici, stanje fonda, nabava i obrada građe, financiranje nabave i korištenje knjižnice.

Prostor školskih knjižnica

Danas školske knjižnice u županiji imaju svoje vlastite, namjenske prostore. Mnoge su tokom godina renovirane i opremljene novim namještajem. Međutim, još uvijek ima školskih knjižnica čiji prostori vape za preuređenjem i koje rade u uvjetima ispod minimuma propisanog Standardom. Standard propisuje minimalnu veličinu prostora od 60 m² za knjižničnu građu i rad s korisnicima uz još dodatnih 60 m² za čitaonički prostor odnosno prostor za

programske potrebe. Prema članku 20. važećeg Standarda u školskoj knjižnici moraju se osigurati odvojeni prostori za: kataloge i računala za davanje informacija i rad s korisnicima, smještaj građe u slobodnom pristupu, pojedinačni rad, rad u skupini za cijeli razredni odjel, veće skupine, multimedijalno središte, jedinice za rad na računalima, stručni rad osoblja i izložbe.

Ukupan prostor u knjižnicama osnovnih škola u županiji iznosi 2007 m² što je prosječno po knjižnici 77 m². U prosjeku bi takva veličina prostora zadovoljavala Standard u jednom njegovu dijelu – veličina prostora potrebna za knjižničnu građu i rad s korisnicima. Međutim, 92 % knjižnica osnovnih škola nema izdvojen prostor čitaonice za skupni i pojedinačni rad učenika. Imaju ga samo dvije škole u županiji (IV. osnovna škola Bjelovar i Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Daruvar).

Ukupan prostor u knjižnicama srednjih škola iznosi 1157 m² ili prosječno 89 m² po knjižnici. Od 13 knjižnica srednjih škola u županiji samo dvije veličinom prostora zadovoljavaju Standard (Srednja škola Bartola Kašića Grubišno Polje i Srednja škola Čazma). Šest knjižnica dijeli zajednički prostor, tri u Bjelovaru (Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar, Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar i Medicinska škola Bjelovar) i tri u Daruvaru (Ekonomska i turistička škola Daruvar, Gimnazija Daruvar i Tehnička škola Daruvar).

U županiji ima dobrih primjera kvalitetnog uređenja prostora školskih knjižnica, ipak izražen je problem nepoštivanja Standarda kod obnove ili dogradnje postojećih prostora. Često se ne vodi računa o položaju knjižnice unutar školske zgrade, ne predviđa se korisnički prostor niti

se vodi računa o osvjetljenosti prostorije i zaštiti građe od vanjskih utjecaja (sunčeva svjetlost). Još je uvijek mnogo školskih knjižnica u čijim se prostorima svakodnevno odvija redovna nastava što onemogućuje rad knjižničara.

Računalna, tehnička i ostala oprema

Sveukupno, knjižnice osnovnih škola imale su u školskoj godini 2019./2020. 588 sjedećih mjesta. Korisnicima su bila dostupna 64 računala, odnosno prosječno 2 računala po knjižnici. Tri knjižnice uopće nemaju računalo za korisnike (II. osnovna škola Bjelovar, Osnovna škola Čazma i V. osnovna škola Bjelovar, koja je škola za učenike s posebnim potrebama, pa je i oprema prilagođena njihovim potrebama). Dodatnu računalnu opremu za slijepe ima samo Češka osnovna škola J. A. Komenskog Daruvar. Pojedine knjižnice opremljene su ostalom tehničkom opremom (televizorom, projektorom ...).

Knjižnice srednjih škola u županiji raspolagale su s 317 sjedećih mjesta te s 29 računala za korisnike, odnosno prosječno 2 računala po knjižnici. Dvije knjižnice nemaju računalo za korisnike (knjižnica Gimnazije Daruvar i knjižnica Obrtničke škole Bjelovar). U odnosu na prethodnu školsku godinu broj računala za korisnike povećan je za 1 računalo.

Sve školske knjižnice u županiji imaju pristup internetu, ali još uvijek ima škola u kojima nije omogućen i učenicima pristup internetu u knjižnicama. Računalna oprema u školskim knjižnicama često je zastarjela, čime je onemogućen pristup informacijama te razvijanju vještina informacijske pismenosti kao jednoj od

najvažnijih funkcija školske knjižnice. Rješenje ovog problema je u redovnom obnavljanju i financiranju osnivača u računalnu opremu.

Knjižnični fondovi i nabava knjižne građe

Knjižnice osnovnih škola u županiji imale su ukupno 155 291 jedinicu knjižne građe. Najveći broj otpada na knjižnu građu (149 759) ili 96 %. U školskoj godini 2019./2020. školske knjižnice raspolagale su sa 16 svezaka knjiga po učeniku i nastavniku / stručnom suradniku i u tom segmentu je zadovoljen Standard koji propisuje najmanje 10 svezaka knjiga po učeniku i nastavniku/stručnom suradniku.

U svim knjižnicama srednjih škola bilo je sveukupno 59 743 jedinica knjižnične građe odnosno 58 488 svezaka knjiga (97 %). Po učeniku i nastavniku/stručnom suradniku to je 11,8 svezaka knjiga, čime je zadovoljen minimum Standarda koji propisuje 12 svezaka knjiga po učeniku/nastavniku u knjižnicama srednjih škola.

Prikazani podaci idu u prilog Standardu, ali je važno napomenuti kako veličina fonda ne znači i njegovu upotrebljivost. Naime, u školskim knjižnicama puno je dotrajale građe koja se redovno ne otpisuje (prije svega riječ je o lektirnim djelima) jer knjižničari nemaju sredstava za nabavu novih izdanja. Iz navedenog razloga većina školskih knjižnica ne provodi redovan godišnji otpis, već se građa otpisuje tijekom redovnih revizija svake četiri godine. Revizija je važan segment knjižničnog poslovanja kojim se vrši pročišćavanje fonda i utvrđuje stvarno stanje i vrijednost fonda te je ujedno dobar pokazatelj korištenosti fonda.

Financiranje nabave knjižnične građe najveći je problem svih knjižničara u županiji. Bjelovarsko-bilogorska županija je 2018. godine u svoj proračun uvrstila namjenska sredstva za nabavu knjiga u knjižnicama osnovnih i srednjih škola kojima je osnivač. Sredstva su bila raspoređena prema uobičajenom modelu, 10 – 12 kuna po učeniku i nastavniku u osnovnim školama, odnosno 12 – 15 kuna po učeniku i profesoru u srednjim školama. S obzirom na to da su škole od 2008. godine bile bez sredstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, ovakav model sufinanciranja pokazao se od velike važnosti za školske knjižnice. Nabava školskih knjižnica u 2018. godini bila je daleko veća u odnosu na prethodne godine.

Analizom statističkih podataka za 2018. godinu utvrđeno je da su knjižnice osnovnih škola u nadležnosti Bjelovarsko-bilogorske županije nabavile ukupno 3494 svezaka knjiga što je zadovoljenje minimuma Standarda za školske knjižnice 57 %, odnosno za 23 % više u odnosu na prethodne godine. Analizom statističkih podataka nabave u srednjim školama BBŽ-a u 2018. godini dobiveni su sljedeći rezultati: nabavljeno je 1.757 svezaka knjiga što je u odnosu na 2017. godinu rast od oko 400 svezaka. Da bi se zadovoljio minimum Standarda knjižnice srednjih škola trebaju imati ukupnu godišnju nabavu od 4.949 svezaka knjiga.

Već sljedeće godine izostala su namjenska sredstva Županije za nabavu knjiga. U 2019. godini nabava je bila manja za 602 sveska u osnovnim školama u odnosu na 2018. godinu. U 2020. godini u knjižnicama osnovnih škola nabavljeno je 3158 svezaka knjiga, a u knjižnicama srednjih škola 1354 svezaka knjiga čime je istaknut dodatni pad u odnosu na 2018.

godinu. Najveći problem je što osnivači škola izdvajaju mala sredstva ili uopće ne izdvajaju sredstva za nabavu knjiga. Standard za školske knjižnice propisuje godišnju nabavu od 0,5 do 2 knjige godišnje po učeniku, nastavniku i stručnom suradniku. Da bi se zadovoljio minimum standarda, knjižnice osnovnih škola trebale bi imati ukupnu godišnju nabavu od 4829 svezaka, a knjižnice srednjih škola 4949 svezaka knjiga. Važno je napomenuti kako se ovdje radi o skupnim podacima, nabava pojedinih škola je toliko mala da se kreće od 1.000 do 2.000 kuna godišnje čime je nemoguće zadovoljiti ni minimum Standarda.

Situacija još više zabrinjava ako se uzme u obzir da je u 2019./2020. godini u svim školskim knjižnicama u županiji kupljene građe bilo 3451 svezaka, a darovane 1045 svezaka. Odnosno, darovane građe u odnosu na kupljenu bilo je 30 %, što znači kako knjižničari na veliki broj prinova nisu mogli utjecati. Fondovi školskih knjižnica nisu se obnavljali planski i u skladu s potrebama, već prihvaćanjem darova koji mogu, ali i ne moraju biti relevantni za fond.

Financiranje nabave knjižnične građe za školske knjižnice

U knjižnicama osnovnih škola ukupna vrijednost nabavljene građe u 2019./2020. godini iznosila je 194.325,72 kuna. U podjednakom iznosu izdvojio je osnivač (35,8 %) i Ministarstvo znanosti i obrazovanja (35,7 %). Općine su nabavu školskih knjižnica financirale u iznosu od 5.061,00 kn ili 2,6 %, vlastitih sredstava škole su imale 33.494,23 kn ili 17,4 % te su iz ostalih izvora financiranja pribavili još 16.636,05 kn ili 8,5 %.

Ukupna vrijednost nabavljene građe u knjižnicama srednjih škola iznosila je 96.544,35 kuna. Najviše sredstava izdvojilo je Ministarstvo znanosti i obrazovanja 58.991,53 kn ili 61,1 % ukupnih sredstava. Bjelovarsko-bilogorska županija kao osnivač izdvojila je 19.128,27 kn ili 19,8 %. Iz vlastitih prihoda i ostalih izvora financiranja za nabavu je utrošeno 18.424,55 kn ili 19,1 %.

Kako bi školske knjižnice mogle planirati nabavu u skladu s vlastitim, od ključne je važnosti da osnivači (Grad Bjelovar i Bjelovarsko-bilogorska županija) počnu izdvajati više namjenskih sredstava za nabavu knjižnične građe. Već je naglašeno kako školski knjižničari nerado otpisuju knjige iz straha od nemogućnosti ponovne nabave zbog malih financijskih sredstava. Školske knjižnice u svojim fondovima imaju dotrajalu građu, fizički uništenu (i pokrpanu više puta), a higijenski neadekvatnu. Zadnjih nekoliko godina učenicima je dostupno online čitanje lektira na portalu <http://lektire.skole.hr> kojem mogu pristupiti svojim AAI@EduHR korisničkim računom. Međutim, važno je naglasiti kako čitanje e-knjiga u školama može poslužiti kao pomoć ili dopuna tiskanoj knjizi, a ne kao isključiv model čitanja lektire zbog čega je važno redovno obnavljati tiskanu građu koja se često koristi. Istraživanje (Juric, 2017) koje je provedeno na 300 studenata Sveučilišta u Zadru pokazalo je niz prednosti čitanja s papira u odnosu na čitanje s ekrana. Ispitanici koji su čitali s papira bolje su zapamtili i razumjeli pročitano. Bilo im je ugodnije čitati s papira. Zamijećena je kognitivna barijera koja otežava čitanje u digitalnom okruženju, s obzirom da su za uspješno razumijevanje digitalnog teksta potrebne barem umjerene intelektualne

sposobnosti. Ovo istraživanje pokazuje kako je potreban veliki oprez kod učenika školske dobi s obzirom na to da je navedeno istraživanje provedeno među studentima, pa objašnjenje osnivača kako učenici mogu besplatno čitati online, nikako ne bi bilo relevantno. Nadalje, školskim je knjižnicama važno u svom fondu posjedovati i aktualne knjige za slobodno čitanje kojima učenici razvijaju maštu i kreativnost te stječu vještinu čitanja.

Usluge i korištenje

U školskoj godini 2019./2020. u svih 26 knjižnica osnovnih škola sveukupno je bilo registrirano 8871 aktivnih korisnika², od toga aktivnih posuđivača³ bilo je 7183 koji su posudili 13 201 svezak knjiga u knjižnici⁴ i 41 873 svezaka knjiga izvan knjižnice⁵. U izvještajnom razdoblju ukupno je posuđeno 55 074 svezaka knjiga. Broj posuđenih svezaka manji je za 13 059 ili 19% u usporedbi s prethodnom školskom godinom. Knjižnice je tijekom promatranog razdoblja fizički posjetilo 101 302 korisnika, za 27 % manje nego prethodne školske godine. Posjećenost je smanjena jer se u školskoj godini 2019./2020. zbog epidemiološke krize uzrokovane bolešću COVID-19 nastava često održavala u online obliku⁶. Unatoč tome knjižničari su za učenike pripremali online programe, a kada je to bilo moguće, i programe uživo. Ukupan broj posjetitelja (učenika i učitelja) programima koje su pripremili školski knjižničari penje se na visokih 23 124 posjeta. Za usporedbu, prethodne 2018./2019. bilo je ukupno 30 946 posjetitelja programa.

U školskoj godini 2019./2020. u svih 13 knjižnica srednjih škola registrirano je 4949

aktivnih korisnika, od toga aktivnih posuđivača bilo je 2787 koji su posudili 21 14 svezaka knjiga u knjižnici i 10 273 svezaka knjiga izvan knjižnice. Dakle, u izvještajnom razdoblju ukupno je posuđeno 12 387 svezaka što je u usporedbi s prethodnom školskom godinom manje za 6 511 svezaka ili 30 %. Knjižnice je tijekom razmatranog razdoblja fizički posjetilo 19 364 korisnika, manje za 20 % u odnosu na prethodnu godinu. Brojnost programa knjižničnih događanja zbog djelomične zatvorenosti knjižnica i epidemijske krize bila je značajno smanjena. Ukupno je programe pratilo 9805 učenika i profesora (2018./2019. knjižnična događanja imala su 14 687 posjetitelja).

Unatoč epidemijskoj krizi navedeni podaci pokazuju veliku posjećenost i korištenje školskih knjižnica kao i na izraženu potrebu za knjižničnim uslugama. Za vrijeme trajanja krize školski knjižničari redovito su bili informirani o uputama za rad, a prve Smjernice izrađene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu knjižničari su dobili 30. travnja 2020. godine. Tako je temeljem odluke Vlade Republike Hrvatske (23. travnja 2020.) o Mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti i aktivnosti u uvjetima proglašene epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2, kojima se omogućuje i rad knjižnica, predviđena postupna prilagodba za pružanje knjižničnih usluga, a odvijala se u tri faze, uz uvjet poštivanja svih epidemioloških mjera. U prvoj fazi popuštanja mjera u borbi protiv epidemije koja je započela 27. travnja 2020. omogućen je rad knjižnica s korisnicima, ali isključivo pružanjem usluga posudbe i vraćanja knjiga bez korištenja čitaonice. Takvo poslovanje - zadržavanje korisnika u prostoru knjižnice, knjižni-

ca ne predviđa – korisnici ne prilaze policama i odabiru građu, već im knjižničar donosi i izdaje knjigu koju žele posuditi. U drugoj fazi popuštanja mjera provodila se priprema i prilagodba uvjeta za daljnje faze rada knjižnica, a u trećoj fazi koja je počela 11. svibnja 2020. predviđeno je omogućavanje rada predškolskih ustanova i odvijanje razredne nastave od 1. do 4. razreda te posebnih razrednih odjela i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi. To je podrazumijevalo i mogućnost otvaranja školskih knjižnica temeljem odluke Ministarstva znanosti i obrazovanja, slijedeći upute i preporuke Nacionalnog stožera Civilne zaštite, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) i županijskih stožera za sprječavanje širenja zaraze.

Online usluge školskih knjižnica

Prema uputama Ministarstva znanosti i obrazovanja, Smjernicama za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19 i Preporukama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo školski su knjižničari prikupljali online sadržaj za pomoć učiteljima, učenicima i roditeljima u održavanju nastave na daljinu. Tako su za vrijeme online nastave, između ostaloga, dijelili poveznice na sadržaj o medijskoj pismenosti, pružali informacije o epidemiji, upućivali na e-knjige i e-lektiru, predlagali načine provođenja slobodnog vremena. Osim toga, stručni suradnici školski knjižničari održavali su brojne online radionice i programe.

Značajan način komunikacije školskih knjižničara s učiteljima, učenicima i roditeljima činile su virtualne knjižnice. U knjižnicama srednjih i osnovnih škola Bjelovarsko-bilogorske župani-

je izrađeno je ukupno 14 virtualnih knjižnica u web-alatima Google Pages, Wordpress, Padlet, Smore i Wakelet. „Pri oblikovanju svojih virtualnih knjižnica školski su knjižničari uglavnom slijedili sve važne sastavnice nastavnih mrežnih stranica, a to je da su povezane s kurikulumom; sadrže informacije iz kojih učenici mogu učiti; potiču učenikovo kritičko mišljenje postavljanjem pitanja; sadrže poveznice na tiskane i/ili elektroničke izvore koje učenici mogu koristiti; potiču učenike na korištenje/primjenu informacijskih vještina i uključuju multimedijalne oblike (fotografiju, zvuk i video). Prioritet pri oblikovanju i ponudi sadržaja bio je vjerodostojnost, kvaliteta i profesionalnost, pri čemu se slijede tri kriterija: edukacijski kriterij ili kriterij sadržaja, pouzdanost izvora te tehnička pouzdanost.“ (Mesić Muharemi, Renić i Strija, 2021)

Virtualne knjižnice knjižnica srednjih škola:

1. Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar (izradila Alica Bačeković Pavelić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/zajedno-do-znanja/pocetna-stranica>
2. Gimnazija Bjelovar (izradila Biljana Barišić Mudri, *Wordpress*) <https://knjiznicagimnazijebjelovar.wordpress.com/>
3. Srednja škola „A. Šenoa“ Garešnica (izradila Margareta Miloš, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/virtualna-knjiznica-s-august-en/home>
4. Turističko-ugostiteljska i prehrambena škola Bjelovar (izradila Andrea Petrić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/virtualna-knjiznica-tups-bj/po%C4%8Detna-stranica>
5. Tehnička škola Bjelovar (izradila Antonija Petrlić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/knjiznica-tehnickaskola/>
6. Medicinska škola Bjelovar (izradila Zorka

Renić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/korisne-veze-nisu-bezveze/uvod?authuser=2>

Virtualne knjižnice knjižnica osnovnih škola:

1. Češka osnovna škola J. A. Komenskog Daruvar (izradila Mira Barberić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/knjiznica-jak/po%C4%8Detna>

2. II. osnovna škola Bjelovar (izradila Ines Bobinac, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/knjiznica2osbj/>

3. Osnovna škola Garešnica (izradila Margareta Cvitanović, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/mala-online-knjinica-o-garenic/po%C4%8Detna-stranica>

4. Osnovna škola Ivanska (izradila Tanja Nađ, *Smore*) <https://www.smore.com/ckt94-knji-nica-o-ivanska>

5. Osnovna škola Berek, Osnovna škola Trnovitički Popovac (izradila Dina Pernar, *Wa-*

kelet) https://wakelet.com/@knjiznicaosbe-rek_ostrnropopovac

6. Osnovna škola Đulovac (izradila Vlatka Tokić, *Google Pages*) <https://sites.google.com/view/knjiznica-os-u-djulovcu/home>

7. Osnovna škola Štefanje (izradila Ana Milaković, *Padlet*) https://padlet.com/anagudan/Virtualna_knjiznica

8. Češka osnovna škola Josipa Ružičke Končanica (izradila Višnja Veber Malina, *Padlet*) <https://padlet.com/visnjavebermalina/qci4d-g3czv81>

Tablice koje slijede daju pregled programa koji su se provodili u knjižnicama osnovnih i srednjih škola u šk. god. 2019./2020. Navedeni su programi i radionice školskih knjižnica koje su dostavile podatke o provedbi programa Županijskoj matičnoj službi. Kod pojedinih knjižnica navođeni su nazivi samo nekih programa zbog njihovog velikog broja.

RED. BR.	SREDNJA ŠKOLA	BROJ PROGRAMA UŽIVO	BROJ ONLINE PROGRAMA	NAZIV PROGRAMA UŽIVO	NAZIV ONLINE PROGRAMA
1.	Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar	2	0	Radionica kreativnog pisanja, Radionica Naučimo glagoljicu	
2.	Gimnazija Daruvar	3	3	Upoznavanje s knjižnicom	Kompozicija i izrada referata za nastavu
3.	Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar	15	2	Povijest računovodstva: od glinenih pločica do računala, Knjiga (na različitim materijalima), Što nam poručuju oglasi?, Posuđenice u hrvatskom jeziku, "Šareni artikl", Papir	Vrednovanje informacija na internetu, Online knjižnični katalozi

4.	Medicinska škola Bjelovar	2	1	Pišem ti pismo, Glagoljica	Virtualna izložba Šuma priča priče
5.	Srednja škola Bartola Kašića Grubišno Polje	5	4	Radionica ZOO straničnici, Čitanje naglas u Mjesecu knjige, Kreativna radionica u udruzi osoba s invaliditetom, Svjetski dan čitanja naglas,	Fotonatječaj Volim svoju školu, volim svoj grad, Radionica razmjena mišljenja, Fotonatječaj Što radim kad nisam online, Natječaj izrade stripa
6.	Srednja škola Čazma	2	0	Radionica pisanja božićnih čestitki, Radionica pisanja glagoljice	
7.	Srednja škola "August Šenoa" Garešnica	15	4	Izrada postera, Kako napisati referat?, Kako napisati završni rad?, Moj novac, moja budućnost, Glagoljica	Vrednovanje informacija na internetu, Umne mape, Lažne vijesti, Navođenje izvora informacija i izrada popisa literature
8.	Tehnička škola Bjelovar	5	13	Najznamenitije žene iz Hrvatske i svijeta, Muzikoterapija: glazba kao lijek, Božićna humanitarna akcija, Obilježavanje dana kravate, Obilježavanje dana sigurnijeg Interneta	online kviz Međunarodni dan tolerancije, online kviz Nikola Tesla, Hrvatska kulturna baština, online kviz Gospodarenje otpadom

Tablica 1. Programi knjižnica srednjih škola BBŽ u uvjetima bolesti COVID-19, šk. god. 2019./2020.

RED. BR.	OSNOVNA ŠKOLA	BROJ PROGRAMA UŽIVO	BROJ ONLINE PROGRAMA	NAZIV PROGRAMA UŽIVO	NAZIV ONLINE PROGRAMA
1.	Češka osnovna škola Josipa Ružičke Končanica	5	3	Božić, Međunarodni dan žena, Poticanje čitanja	Medijska pismenost (uvod, u svijetu interneta)
2.	II. osnovna škola Bjelovar	23	20	Upoznavanje učenika s programima školske knjižnice, Pretraživanje online knjižničnih kataloga, Radionica „Ruka prijateljstva“ s kreativno-socijalizacijskom skupinom, Radionica „Moje sigurno mjesto“ s kreativno-socijalizacijskom skupinom, Razumijevanje pročitanoog teksta	Pretraživanje i vrednovanje izvora informacija na internetu, Korištenje rječnika, Korištenje enciklopedija, Mediji – sigurnost na internetu, Online časopisi
3.	IV. osnovna škola Bjelovar	28	6	Edukativno-kreativan sat Prirode i društva u knjižnici, Obrada lektire na drugačiji način, Radionice medijske kulture	Autorsko pravo i citiranje, Obrada lektire "Doktor Doblittle", Edukativne igre o knjižnici, Čituljkov kviz povodom Noći knjige, Putujuća priča Plavi maslačak
4.	Osnovna škola Dežanovac	4	2	Upoznajmo knjižnicu, Međunarodni dan pismenosti, Putujuća knjižnica, Kviz za poticanje čitanja	Moja naslovnica knjige prema datumu rođenja, Prihvati izazov - moj naslov knjige
5.	Osnovna škola Ivana Nepomuka Jemeršića Grubišno Polje	5	2	Radionica Bojamo svijet oko sebe, Kreativna radionica za Božić, Radionica i projekt Čitanje u 4. razredu, Školski projekt i radionica Aquaponika, Mjesec hrvatske knjige - izrada stripa	Uloga medija u vršnjačkim odnosima - radionički tip nastave, Kreativna radionica za Uskrs

6.	Osnovna škola Ivana viteza Trnskog Nova Rača	8	0	Škola kao moja (Kako se školuju djeca diljem svijeta, Školska uniforma)	
7.	Osnovna škola Mirka Pereša Kapela	4	0	Služenje rječnikom i školskim pravopisom, Što se radi u školskoj knjižnici, Korištenje enciklopedije, U potrazi za knjigom	
8.	Osnovna škola Rovišće	14	0	Računalno pretraživanje knjižničnih kataloga, Služenje rječnikom i pravopisom, Što je enciklopedija i kako se njome koristiti, Preporuka za čitanje, Obrada lektire	
9.	Osnovna škola Sirač	10	0	Program za učenike putnike u MHK, Igramo se plodovima jeseni, Za ljepši i veseliji Božić, Ljubavni sandučić	
10.	Osnovna škola Slavka Kolara Hercegovac	20	8	Autorsko pravo i citiranje, Sustav i uloga pojedinih vrsta knjižnica, Samostalno pronalaženje informacija, Časopisi - izvori novih informacija, Organizacija rada u knjižnici	Klikom do informacije, Sigurnost na društvenim mrežama, Hrvatski na mreži
11.	Osnovna škola u Đulovcu	27	3	Radionica povodom MHK, Medijska pismenost za djecu, Radionica povodom Valentinova	Radionica i natjecanje povodom Svjetskog dana knjige, Priče Hansa Christiana Andersena, Izrada vlastite slikovnice
12.	Osnovna škola Vladimira Nazora Daruvar	41	4	Knjižnica u gostima u produženom boravku, Poznajem tog lika!, Upoznajemo knjižnicu, Čitamo svi - čitanje i interpretacija odabrane priče, Online knjižnični katalozi i online izvori	Zaigraj igru Memory, Izazov u Noći knjige, Upoznajemo svjetske knjižnice, Dan škole

13.	Osnovna škola Garešnica	9	2	Radionica izrade glagoljičnih straničnika, Radionica izrade Božićnih ukrasa, Radionica izrade čestitki, Enciklopedije, rječnici i pravopisi, Kviz o poznavanju hrvatskog jezika, Dječji časopisi	Virtualno obilježavanje Dana škole, Virtualna izložba učeničkih radova povodom Noći knjige
14.	V. osnovna škola Bjelovar	6	5	Dobrodošli u školsku knjižnicu, Pričam ti priču, Putujmo s patuljkom Putuljkom, Naša mala knjižnica, Čitajmo zajedno	Međunarodni dan dječje knjige, Dan planeta Zemlje, Dan hrvatske knjige, Svjetski dan obitelji, Svjetski dan sporta

Tablica 2. Programi knjižnica osnovnih škola BBŽ u uvjetima bolesti COVID-19, šk. god. 2019./2020.

Zaposlenici u školskim knjižnicama

Prema Zakonu o osnovnom školstvu, Zakonu o srednjem školstvu i Zakonu o knjižnicama u školskoj knjižnici stručne poslove obavlja stručni suradnik školski knjižničar. Od školskog se knjižničara traži sposobnost, kreativnost i informacijska stručnost. Očekuje se i aktivno sudjelovanje i sposobnost komuniciranja sa svim djelatnicima obrazovne ustanove, ali i s ostalim knjižnicama (matičnom, nacionalnom te narodnim i školskim knjižnicama).

U 26 knjižnica osnovnih škola zaposleno je 26 stručnih djelatnika sa zvanjem diplomiranog knjižničara. Od toga je 25 žena. Tri knjižničarke imaju više zvanje knjižničar savjetnik, a tri knjižničarke imaju zvanje knjižničar mentor. Na puno radno vrijeme, 40 sati tjedno, zaposleno je 17 stručnih suradnika knjižničara, a na pola radnog vremena, 20 sati tjedno, zaposleno je 9 stručnih suradnika knjižničara.

U 13 knjižnica srednjih škola zaposleno je 13 djelatnika s visokom stručnom spremom. Dvije knjižničarke imaju viša zvanja – knjižničar savjetnik i knjižničar mentor. U 10 knjižnica srednjih škola rade stručni suradnici knjižničari na puno radno vrijeme, a u tri škole rade na pola radnog vremena.

Svi knjižničari tokom školske godine stručno su se usavršavali prisustvujući webinarima Agencije za odgoj i obrazovanje i Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara. Ukupno je ostvareno 2616 sati stručnog usavršavanja u školskoj godini 2019./2020. Za usporedbu, prethodne školske godine, koja je bila redovna, knjižničari su se usavršavali 2871 sat.

Zaključak

Sve knjižnice osnovnih i srednjih škola Bjelovarsko-bilogorske županije imaju osnovne preduvjete za rad – prostor, fond i zaposlene

stručne suradnike knjižničare. Veliki je značaj što su u svim knjižnicama zaposleni stručni djelatnici, diplomirani knjižničari. Takvoj strukturi zaposlenika treba težiti i od nje se ne smije odustati. Stručni djelatnici u školskim knjižnicama znaju analizirati i interpretirati informacije i informacijske izvore, upravljati analognim i digitalnim zbirkama i fondovima, provoditi zaštitu građe i podataka, organizirati i pretraživati informacije i informacijske izvore, provoditi kulturnu djelatnost i osmišljavati programe za učenike. U izazovnoj godini epidemijske krize i održavanja nastave u online obliku školski su knjižničari pokazali iznimnu spremnost i znanje u prilagodavanju situaciji pri čemu su se još i dodatno stručno usavršavali. Pojava dodatnih informacijskih znanja povezanih s korištenjem novih tehnologija i digitalnih alata stavlja pred školske knjižničare veliki izazov. Upravo su oni ti koji će učenicima pokazati kako se nositi s obiljem informacija, kako ih obraditi i kako ih vrednovati. UNESCO-ov manifest za školske knjižnice (1999) ističe upravo tu zadaću školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu. „Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informaciji. Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.“ Osim odgojno-obrazovne djelatnosti i svih nje-

zinih aspekata (rad s učenicima, suradnja s učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima te pripremanje, planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada), školski knjižničari bave se i stručnom, kulturnom i javnom djelatnosti (obuhvaćaju organizaciju, pripremu i provedbu kulturnih sadržaja te suradnju s kulturnim ustanovama koje organiziraju rad s djecom i mladima u slobodno vrijeme), zatim djelatnosti oko knjižnične građe koja je usklađena s nastavnim planom i programom, kao i djelatnosti knjižničnog osoblja.

Kako bi školska knjižnica mogla što kvalitetnije ispunjavati svoje osnovne zadaće, važno je da je njezin prostor pogodan za različite aktivnosti. Budući da je školska knjižnica informacijski i komunikacijski centar škole, kao takva trebala bi biti u najfrekventnijem, tj. centralnom dijelu školske zgrade, nadohvat svim svojim korisnicima. U školama Bjelovarsko-bilogorske županije to često nije slučaj i zbog toga bi se pri svakom sljedećem preuređenju ili gradnji školske zgrade trebalo voditi računa o prostornom smještaju knjižnice.

Prije svega, školska knjižnica treba svojim korisnicima osigurati dobro organizirani i obrađeni fond. U tome smislu rad školskih knjižničara bio bi puno bolji i kvalitetniji kada bi Bjelovarsko-bilogorska županija kao osnivač financijski podupirala njihov rad u vidu namjenskih sredstava za nabavu knjiga za školske knjižnice.

Literatura

Dukić, Z. (2012). Školske knjižnice u virtualnom prostoru: od mrežne stranice do virtualne zajednice učenja. U M. Mićanović (Ur.), *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Smjernice za rad školskog knjižničara* (str. 23-32). Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/datoteke/24-proljetna-skola-knjiznicara2012-web-1536868611.pdf> Pristupljeno: 27.5.2021.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19). Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knjiznicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf> Pristupljeno: 1.6.2021.

Juric, M. (2017.) *Čitanje u tiskanom i digitalnom okruženju* (Disertacija). Sveučilište u Zadru. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:167435> Pristupljeno: 16.5.2021.

Mesić Muharemi, N., Renić, Z., Strija, J. (2021) Školske knjižnice u virtualnom svijetu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64(1), 303-317. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/847> Pristupljeno: 1.6.2021.

Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj (2001). *Narodne novine* 43/2001. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_05_43_715.html Pristupljeno 12.5.2021.

Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. Dostupno na:

http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/09/Smjernice-za-rad-s%CC%8C-kolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_04092020.pdf Pristupljeno: 19.5.2021.

Standard za školske knjižnice (2000). *Narodne novine* 34/2000. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html Pristupljeno: 12.5.2021.

Stropnik, A. (2013). *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Sustav jedinstvenog elektroničkog prikupljanja statističkih podataka o poslovanju knjižnica. Dostupno na: <http://hk.nsk.hr/> Pristupljeno: 12.5.2021.

UNESCO-v manifest za školske knjižnice (1999). Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> Pristupljeno: 2.6.2021.

Vugrinec, L.J. (2018). Školske knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji. *Podravski zbornik* 44 (128), 127-142. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/226937> Pristupljeno: 12.5.2021.

Zakon o knjižnicama (2019). *Narodne novine* 17/2019. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html Pristupljeno: 12.5.2021.

Zovko, M., Čelić-Tica, V. (2012) Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 55(1), 101-116. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/93690> Pristupljeno: 12.5.2021.

Abstract

Work Analysis of School Libraries in Bjelovarsko-bilogorska County in the 2019/2020 School Year with Reference to Working Conditions during the Covid-19 Pandemic

As the central library of Bjelovarsko-bilogorska County, the Public Library "Petar Preradović" Bjelovar is obliged to follow the activity of all the public and school libraries in the county. This paper will review the operation of libraries in primary and secondary schools in the 2019/2020 school year with reference to adjusted working conditions during the Covid-19 pandemic. According to the work analysis of school libraries based on the data collected in regular annual questionnaires and shown in the electronic data collection system, the operation of school libraries is reviewed in the segments of services and use, school libraries fund, computer equipment, library attendance, budget and employees. The paper also compares the operation of school libraries in relation to the previous school year as well as the achievement of the current school libraries standard.

Keywords: *Bjelovarsko-bilogorska County, primary schools, secondary schools, school libraries, the Public Library "Petar Preradović" Bjelovar, County registry office*